

KERESZTÉNY MAGVETŐ

LXXV ÉVF. 1943.

JANUÁR—FEBRUÁR

1. FÜZET

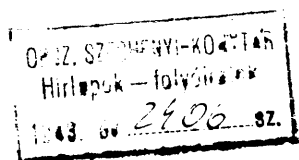
Jubileumi évfolyamunk.

Az 1943-ik évvel a Keresztény Magvető 75-ik kötetét indítjuk el. Ünnepi alkalom. Szükséges és hasznos ilyenkor visszatekinteni a multba, hogy a történelmi megvilágítás színével láthassuk a célkitűzés megvalósítását.

A Bach-rendszer csődje után az 1861-ik évi alkotmányos próbálkozás jótékony hatással volt a nemzeti öntudat ébresztésére s az írók, a hit és reménység örökös fenntartói megkezdtek a nemzeti munkát, hogy a tespedő, nyomasztó önkényuralom mulasztásait pótolják. Ilyen hatás alatt az unitáriusok szellemi munkásai is gondolkodtak egy folyóirat alapításán. Ennek az eszmének legerősebb harcosa *Nagy Lajos* tanár volt, akinek lakásán összejött unitárius vezető egyéniségek, az aggodalmaskodók ellenzésével nem törődve, kimondták egy folyóirat kiadását. Az újszülöttnek, a Keresztény Magvető nevet Kriza János püspök adta.

Az alapítók alapgondolata az volt: Kevesen vagyunk, szellemi munkával kell emelnünk az unitáriusok értelmi színvonalát és erkölcsi erejét. A folyóirat első szerkesztői *Kriza János* és *Nagy Lajos* lettek. Az első kötet *1861-ben* jelent meg, de 1866-ig csak a II-ik kötetet tudták kiadni. A Keresztény Magvető tartalma: vallási tárgyú értekezések, imák, beszédek, életiratok. Utóbbiak közül nevezetes a Keresztény Magvető egyik leglelkesebb támogatójának, a kiváló történetírónak, *Jakab Eleknek* János Zsigmondról írt dolgozata.

Már az első két kötet jó irodalmi hírnevet szerzett a Keresztény Magvetőnek s ezért 1866-ban szorosabban szervezkedve megalakították a Keresztény Magvető irodalmi vállalat alapító körét, melynek tagjai voltak: *Kriza János* püspök, *Ferencz József*, *Buzogány Aron*, *Jakab Elek*, *Marosi Gergely*, *Pap Mózes*. Az írásba foglalt megállapodást a tanári kar fia-

talabb tagjaival is aláírták s ezzel az újabb egyesüléssel lett a Keresztény Magvető tartósabb életű. Minden jó unitárius segítette, védte, gyarapította s a hit és lelkiismereti szabadság zászlóját hordozva mindig a haladás egyenes útján ment főlebb és főlebb.

A szerkesztők nagyrészt tanárok voltak. A szerkesztést 1867-ben *Ferencz József* és *Buzogány Áron* vették át, majd következtek *Kovácsi Antal*, *Simén Domokos*, *Péterfi Dénes*, *Kovács János*. Később *dr. Gál Kelemen* és *Gálfi Lőrinc* kitűnő szerkesztése alatt már arra is lehetett gondolni, hogy havi folyóiratot csinálnak a Keresztény Magvetőből.

Kezdetben a gyakorlati lelkész céljait szolgálta a Keresztény Magvető, később átalakul s a vallásiak mellett, történelmi, filozófiai, neveléstani dolgozatok s életrajzok jelennek meg. Újabban a folyóirat célkitűzését így határozták meg: „A Keresztény Magvető a szabadelvű kereszténység nagy célját és a tiszta keresztény teizmus tudományos érdekeit szolgálja. Ezért célja szerint vallási, erkölcsi, társadalmi, nevelési és bölcsészeti értekezéseket közöl; figyelemmel kíséri e kérdések irodalmát s a hazai és külföldi egyházi és iskolai élet mozzanatait”. Péterfi Dénes tömörségével szólva a Keresztény Magvető: „a szabadelvű keresztény iránynak visszatükrözése”, ahol nagy tanítómesterünk, Brassai útmutatása szerint, a hit és tudomány mindig összhangzó egységben jelenhetett meg.

A világháború súlyos következménye a pénz értékének leromlása és a papírhiány válságba sodorták a Keresztény Magvetőt s 1918-tól négy éven át szünetelt.

Vári Albert kezdeményezésére létesült 1921-ben az Unitárius Irodalmi Társaság s 1922-ben indult meg újra a Keresztény Magvető, mint az Unitárius Irodalmi Társaság folyóirata. Az Irodalmi Társaság *Vári Albertet* és *dr. Borbély Istvánt* bízta meg a szerkesztéssel, akik kinyilatkoztatták, hogy a Keresztény Magvető nem hivatalos egyházi lap, szabad folyást engednek a különböző véleményeknek, de állást foglalnak minden destruktív törekvés ellen. Később *Vári Albert* egyedül szerkesztette a Keresztény Magvetőt s 1938-ban *P. Szentmártoni Kálmánt* vette maga mellé társszerkesztőnek. Szeretettel emlékezünk meg az unitárius és más vallási önzet-

len munkatársainkról is, akiknek nevét azonban lehetetlenség e helyen felsorolni.

A Keresztény Magvető létrehozása unitárius szempontból életszükséglet volt és hasznos vállalkozásnak bizonyult. Kitűzött feladatát jól elvégezte s mint tudományos folyóirat számottevő, önálló célt szolgáló magyar művelődési szervek között.

Az irodalomnak mindig Maecenásokra volt szüksége, mert az eszmék köztudatba vitele anyagiakkal jár. Pártfogók kezdetben is akadtak, sokan fizették az előfizetési díj kétszeresét, de a csúcsponton megközelítetlenül *dr. Ferenczy Géza* áll, akinek folyton megisméltendő nagybecsű adományai joggal tölthetnek el minket azzal az érzéssel, hogy a Keresztény Magvető továbbra is élni és virágozni fog, különösen, ha az előfizetők pontosan teljesíteni fogják kötelességüket. Szinte fájó érzés megemlíteni, hogy a kezdet kezdetén már 400 előfizetője volt a Keresztény Magvetőnek s ma csak 300 körüli a létszám. Tagnévsorunk hűségesen igazolja, hogy kik azok, akik az unitárius egyházban üres szólamokon kívül tettekre is képesek és alkalmasak.

A Keresztény Magvető Erdélynek legrégebb tudományos folyóirata s ezért házi ünnepünk pillanatában mély megilletődéssel gondolunk a megdicsőült alapítókra és a maghintas munkásaira. Hálánkat és elismerésünket fejezzük ki a szerkesztőknek, pártfogóknak s önzetlen lelkesedéssel dolgozó munkatársainknak.

A Keresztény Magvetőt, mely a tiszta unitárius felfogásnak, gondolkozásnak, fejlődésnek iránymutatója volt, az áldozatkészség éltette a multban s hisszük, hogy az unitárius vallás- és egyházszeretet továbbra is védi, ápolja és fenntartja az unitárius hagyományok ápolására. Mi fogadjuk, hogy a Keresztény Magvető, mely nagyban járult hozzá ahhoz, hogy egyházunk ismertté és közbecsültté váljék, továbbra is faji, nemzeti és keresztény alapon álló marad s a magunk és munkatársaink erőinek és erényeinek fejlesztésével és kihasználásával továbbra is törekedni fogunk régi dicsőségünk ébresztésére!

Szerkesztők.

Magyar reformáció és unitárizmus.

— *A vallásszabadság jelentősége.* —

A reformáció egyetemes jelenség, de van magyar arcú-
lata is. Arculat, amely nem a felszín, hanem a lényeket tü-
krözi vissza. Azt a mélységet, melynek föltárása külön színt je-
lent a reformációban. A „magyar” kifejezés nem pusztán jelző
vagy helyhatározó, hanem új értelmet kölcsönző szó. A „ma-
gyar reformációban”, jelképesen szólva, nemcsak az történt,
hogy a magyar föld és magyar lélek megrezdült a reformáció
egyetemes hullámverésére, mely Dévénynél jött be új időknek
új üzenetével, hanem az, hogy a „genézis ihletével” a magyar
lélek is elmondotta a maga külön mondanivalóját, miáltal a
reformációt és az egész keresztény világot a vallásszabadság
magasztos gondolatával ajándékozta meg.

Az átlag ember vallásszabadságon egyszerű szószéki prok-
lamációt ért, melyet Dávid Ferenc hirdetett ki Tordán 1568-
ban. A felekezeti elfogultság vagy történelmi tájékozatlanság
néha még ezt a tényt is leszűkíti vagy egyenesen elvitatja. Ez-
zel természetesen az unitárius vallás jelentőségét igyekszik
csökkenteni. Pártatlanul megjegyezhetjük, hogy valójában
egyik félnek sincs igaza. A vallásszabadság kihirdetése nem
ötletszerűen vagy egyetlen „legyen” szóra történt, hanem
hosszú lelki folyamatnak, lelkiérésnek eredményeképpen. Ha-
zai földön is jól láthatók azok a mérföldkövek, amelyek hatá-
rozott útját jelezték. A lutheránus, majd a református vallás
törvényesítése mind megannyi állomás a végkifejlés felé.
Ugyanakkor azonban tévedés ezeknek bármelyikét vallássza-
badságként fogni fel. Az eszme itt is ott is megcsillan, tüzcso-
vája erre is arra is meggyújtja a lelkeket, de teljes fényében
valóban csak Tordán lobog fel. Szükségesnek mutatkozik te-
hát helyreigazítani az olyan tévedést, amelyet nemrégén épen
Kállay Miklós magyar miniszterelnök követett el, ki a buda-